

Gemeenschap in de arbeid

III

3. Als humanistisch (liberalistisch en marxistisch), Rooms Katholiek Solidaristisch en Protestants Christelijk ideaal.

Zo wereld en mensheid omvattend het gemeenschaps-idealisme onzer dagen is, in alle sectoren van het leven, zo algemeen is het ook actief werkzaam in elk van deze sectoren afzonderlijk. Met name ook in de sector van de maatschappelijke arbeid. Men kan geen wetenschappelijk of ook meer populair bewerkt boek, in de laatste jaren verschenen, dat een sociaal economisch onderwerp behandelt, opslaan, of men zal er in aantreffen een speciaal hoofdstuk of bepaalde bladzijden, die aan de gemeenschap in de arbeid zijn gewijd. De laatste tijd zijn er zelfs verscheidene werken uitgekomen, die op verschillende wijze zich exclusief bezig houden met deze zaak van de arbeidsgemeenschap. Ik behoeft slechts een korte blik te werpen op mijn eigen beperkte boekenschat om direct de titels onder ogen te krijgen, waarin dat woord gemeenschap voorkomt. Genoemd werd reeds: Prof. dr W. J. Aalders „Enkeling en Gemeenschap” (1939); dr F. J. C. Nuyens, „Gemeenschapsleer voor het bedrijfsleven” (1950); P. Dr Mr Angelinus O.F.M. Cap, „Wijserige Gemeenschapsleer” (4e druk 1946); „Mens en Gemeenschap”, sociaal-psychologische studies door de sociaal-analytische Werkgroep (zonder jaartal na 1948 verschenen); Mr C. P. M. Romme „De Onderneming als Gemeenschap in het recht” (1946). Ik zou ook nog werken kunnen noemen als van F. J. Burns Morton „Samenwerken in de bedrijven” (1949) en van Ir Ernst Hymans en dr Abram Mey „Mens en Samenleving” (3 delen, 1948), waarin wel niet het woord, maar toch wel de zaak van de verbondenheid, van de gemeenschap op de voorgrond staat.

Zoals uit deze titelopgave uit mijn eigen boekerkij reeds blijkt, heeft bijzonder in R.K. kring dit gemeenschaps-aspect van het arbeidsleven in aparte studies sterk de aandacht getrokken, terwijl ook in studies uit humanistische kringen steeds meer nadruk wordt gelegd op de idee der gemeenschap in het sociaal-economische leven. Zo strookt het b.v. ook geheel met deze waarneming, dat in het pas gepubliceerde Rapport van de Plancommissie van de Partij van de Arbeid, uitgegeven onder de titel: „De weg naar de vrijheid”, in deel III, dat als opschrift draagt: „Mens en Cultuur”, hoofdstuk 13, als eerste hoofdstuk van dit deel zich bezig houdt met de zaak van „Cultuur en gemeenschap”, terwijl deel IV geheel gewijd is aan het onderwerp: „Internationale Gemeenschap”, met als hoofdstukken: „Internationale ordening”, „Internationale Solidariteit” en „Internationale Eenwording”. Hier maakt dus niet alleen de gemeenschap in de beperkte sfeer van onderneming, bedrijfsstak of ook nationale volkshuishouding onderwerp van studie uit, maar worden daarboven uitgaande ook de door ons reeds aangeduide bredere en diepere vertakkingen en wereldomvattende doelstellingen van dit gemeenschaps-idealisme aangewezen. Zodat het in het licht van de opzet van de genoemde studie van de Plancommissie van de P.v.d.A. niet alleen begrijpelijk is, maar juist volkomen overeenkomstig de levens- en wereldbeschouwing, waardoor zij wordt gedragen, (ook al oordeelt men zelf op dit punt principieel verschil bestaanbaar te zijn), dat dit boek eindigt met als laatste hoofdstuk: Wereldgemeenschap.

Van de werken op Protestants Christelijk erf uitgekomen, waarin op de gemeenschap speciaal wordt gewezen, noemden wij reeds „Enkeling en Gemeenschap” van prof. dr W. J. Aalders. Men zou hier ook kunnen noemen deel I „Christelijk Sociaal” van de Christelijke Sociale Studiën van dr J. R. Slotemaker de Bruine, Christelijk Sociale beginselen van C. Smeenk, voorts het onlangs verschenen werk „Het Christelijk leven in de maatschappij” van dr G. Brillenburg Wurth, dat in deel III een aparte paragraaf wijdt aan het onderwerp: „Enkeling en Gemeenschap”, terwijl in de belangrijk vermeerde 2e druk van „De Openbaring van Johannes en het Sociale leven” van dr K. Schilder eveneens de groei tot gemeenschap van het arbeidaleven in de wereld de aandacht ontving.

Het is ongetwijfeld ds J. C. Sikkel geweest, zoals ook van R.K. zijde is opgemerkt, blijkens de door dr T. de Ruiter O.F.M. aan hem gewijde studie: „Ds J. C. Sikkel en de Organisatie van de arbeid”, die op de meest afgeronde wijze de zaak van de Organische Gemeenschap in de arbeid onder ons aan de orde heeft gesteld in zijn boek over de „Vrijmaking van den Arbeid”. Wij zullen dan ook in het verdere van deze artikelenreeks aan deze studie van ds Sikkel uit eigen kring, uitgebreider aandacht besteden, waarbij dan aan het slot ook de principiële kritiek, die o.i. op bepaalde punten tegen deze conceptie dient te worden ingebracht, aan het woord kan komen.

Geeft vorenstaande allerminst op volledigheid aanspraak makende literatuur-vermelding over ons onderwerp reeds duidelijk blijk van de actualiteit van ons onderwerp, zij doet tevens uitkomen, dat wij ons daarmee voor een zeer uitgebreide en omvangrijke zaak geplaatst zien, die dan ook onmogelijk in het kader van een beperkt te houden artikelenreeks onzerzijds zó zou zijn te behandelen, dat alle kanten ervan ook maar enigermate zouden zijn geraakt zelfs. Men

DE CHRISTELIJKE SCHOOL EEN GODSDIENSTIGE SCHOOL?

In „Stijl”, April '52, pag. 64, lees ik: „..... trouwens, zou politiek bedrijven of een christelijke school steunen wel godsdienst zijn?” Ik wou nu in dit artikel de vraag beantwoorden: Is de Christelijke school een godsdienstige school?

Daartoe is nodig recht te onderscheiden tussen godsdienstig, godsdienst en..... dienst van God, leven in het verbond, Christelijk leven.

In 't genoemde „Stijl”-artikel wordt zeer goed godsdienst en leven-in't-verbond onderscheiden. Ik citeer:

„Hoe heerlijk is het, bondskind van de HEERE onze God te mogen zijn. Wij weten, dat Hij over ons waakt en met ons is, ook als wijzelf er geen weet van hebben, b.v. als wij slapen. Daartegenover staat, dat Hij van ons vraagt, dat we Hem zullen liefhebben en dus niet doen zullen wat Hij haat, n.l. de zonde, datgene wat strijdt tegen Zijn geboden. Dat laatste geldt ook voor het „gewone” leven. God is niet te hoog of te ver om zich met de meest „triviale” zaken in het menselijk leven te bemoeien.....

Hiermede toonde God, dat Zijn verbond over alles gaat. Maar daarmee werden dergelijke handelingen nog niet tot godsdienst verheven.

Steeds weer dreigt de mens het „gewone” minder te achten en vooral veel godsdienst te willen bedrijven, omdat men niet meer verstaat wat leven in het Verbond is.

kan toch dit vraagstuk van de gemeenschap in de arbeid op zeer uiteenlopende wijze aanpakken, bestuderen en vervolgens gaan bespreken. Men kan deze arbeidsgemeenschap allereerst bezien vanuit de Christelijke Ethiek, genormeerd door het Woord Gods. Men kan dit vervolgens ook uit cultuur-historisch, filosofisch, psychologisch, fysisch, staatkundig-politiek, sociaal, economisch en technisch gezichtspunt doen. Vanzelfsprekend ligt een naar al deze verschillende zijden enigszins verantwoorde studie eveneens buiten het bereik onzer mogelijkheden. Onze opzet moet noodzakelijk bescheidener zijn. Aangezien bij alle levensverschijnselen dit de beslissende vraag is: Wat zegt Gods Woord ervan en 't einde ook van deze zaak der gemeenschap in de arbeid geen andere kan en mag zijn dan dit: vrees God en houd Zijn geboden, daar zal onze behandeling toch fundamenteel kunnen zijn, in die zin, dat wij wel niet alles raken, maar toch tot de bodem der zaak afdalen, wanneer wij deze zaak van de gemeenschap in de arbeid, godsdienstig, d.i. als deel uitmakende van de dienst van God, gaan bespreken. Deze wijze van behandeling, die ons tot een bepaalde concentratie verplicht, behoeft evenwel alteminst uit te sluiten, doch sluit Christelijk realistisch juist noodzakelijk in, dat de andere genoemde zijden, daarbij toch in ons blikveld zullen komen te liggen en dan ook opgemerkt kunnen worden.

P. GROEN.

Rectificatie en aanvulling. Nr van 12 Juli, pag. 333. 1ste kolom, regel 27 v.o.: tussen aanhalingstekens „Het Christelijk leven in de maatschappij” in plaats van „Het gemeenschapsleven in de maatschappij”.

Nr van 19 Juli, 2e kolom v. h. artikel, 4e r. v.o.: het betreffende citaat komt voor op pag. 279 van Emil Brunner „Das Gebot und die Ordnungen”, 4e druk; 2e r. v.o.: lees blz. 297 i.p.v. 290; 3e kolom v. h. artikel, 9e r. v. h.: het betreffende citaat is eveneens ontleend aan Emil Brunner „Das Gebot und die Ordnungen”, 4e dr., blz. 313.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

De tendenz is dan om van alles godsdienst te maken: zo immers denkt men, dat alleen de HEERE gediend wordt.....

(Hier onderscheiden: godsdienst en..... dienen van de HEERE, J. L. S.).

Onze God echter heeft het uitdrukkelijk anders gezegd. Hij zei: godsdienstige dankdagen, best, maar niet langer dan drie dagen (Lev. 7:18). Hij zei: slachten om vlees te eten, net zoveel als je wilt, maar nooit en nergens anders ooit godsdienstig slachten en eten dan in Mijn tempel (Deut. 12:13-15 en 20-23).

Hoe klaagt dan ook de HEERE in Micha 6, dat het volk zo avallig is, hoewel het wel zeer godsdienstig wilde zijn en er alles voor over had — tot het slachten van zijn kinderen toe. Dat had Hij toch niet gevraagd. Wandelt in Mijn wegen, zo zei Hij, en doe recht aan weduwen en wezen, d.i. handelt als kinderen des Verbonds en probeert niet overal godsdienst van te maken, want dan vergeet je het „gewone” leven en doe je daar niet wat ik vraag.

Hoe heerlijk is het niet, dat God het zo maakte. Want het is eenvoudig onmogelijk alles in de godsdienstige sfeer „op te trekken”, eten en drinken en politiek bedrijven en..... zich met kunst bezig houden. De aarde en haar volheid is des HEEREN (1 Cor. 10:25), en Hij heeft ons daar de vrije beschikking over gegeven. Wij zijn vrij om „somaar” van kunst te genieten. We mogen vrij door het Rijk-

„DOORBRAAK” (II, slot)

De „doorbraak” is er voorts ook in volle omvang in het najagen van federalistische idealen, zoals dat momenteel door de christelijke partijen geschiedt.

Wanneer men zo denkt als Prof. Diepenhorst — en hij vertegenwoordigt de dominerende stroming in de wereld van de officiële christelijke politiek — kan dat ook niet anders.

Het procedé waarnaar men daarbij te werk gaat is eenvoudig.

Men redeneert aldus: Oorlog is verschrikkelijk. Bestrijding van dat kwaad is een goed en christelijk werk. Die strijd kan evenwel alleen effectief gestreden worden door de volkeren gezamenlijk. Speciaal wanneer ze zich in een federatief verband verenigen. Ergo: het streven naar een federatie van staten is goed.

Op dezelfde wijze redeneert men met het oog op de economische ontwrichting in deze naoorlogse tijd. Die ontwrichting is een ramp voor de volken en een bedreiging van de wereldvrede. Daarom moet alles in het werk gesteld worden om haar op te heffen en in het vervolg onmogelijk te maken. Dat werk is een goed en christelijk werk. Nu kan dat weer het meest effectief geschieden door een federatie van de volken. Ergo: zo'n federatie is nodig en goed.

Het benauwende bij deze aanpak der kwestie is evenwel, dat men de grote, beslissende vragen, welke hierbij in geding komen, niet ernstig onder de ogen

ziet. Zo spreekt het anti-revolutionair program van actie in verband met de federalisatie van West Europa met geen woord over de kardinale, allesbeheersende kwestie van een eventuele s o u v e r e i n t e i t s o v e r d r a c h t ! Het hanteert in verband met de federalisatie van West-Europa alleen de caoutchouc-achtige woorden, dat bij die federalisatie de eis moet worden gesteld, „dat het eigen NATIONALE LEVEN in volle vrijheid en zelfstandigheid gehandhaafd en tot verdere ontwikkeling gebracht kan worden.”

Men lette er op, dat hier niet gesproken wordt van het ongeschonden laten van de s o u v e r e i n t e i t van het koninkrijk der Nederlanden of van het gezag der koningin! Neen, er wordt alleen melding gemaakt van het „n a t i o n a l e l e v e n”. Een zeer vaag begrip! Waarbij men bovendien niet vergeten moet, dat juist van antirevolutionaire zijde met het oog op de indische kwestie met alle klem werd betoogd, dat het eigen nationale leven van een volk, in casu dat van de volken van Nederlands Oost Indië, zich in volle vrijheid en zelfstandigheid kon ontplooiën, ook al bezaten deze volken geen volledige staatkundige soevereiniteit! Datzelfde zou dus eventueel ook met het Nederlandse volk kunnen geschieden!

Wel zeer wonderlijk, lamelendig en lummelig is wat het „Handboekje voor de huisbezoekers” over deze aangelegenheid debiteert. We lezen in die verkiezingscatechismus namelijk het volgende:

Vraag 109. Maar doet Nederland dan geen afstand van eigen soevereiniteit? En mag dat wel? Antwoord: Hierop moet worden geantwoord: ja en neen. (Met deze dwaze woorden wordt de hele zaak eenvoudig gebagatelliseerd. Wie zo schrijft neemt z'n lezers niet meer serieus.) Nederland doet daarbij in zeker opzicht afstand van soevereiniteit (o, die verwenste inzekere-opzichten: die camoufleren net altijd wat je vóór alles weten moet!), met dien verstande, dat het sommige dingen niet meer volledig zelfstandig regelen kan, omdat het zich gebonden heeft. (Deze zin zegt weer niets over de eigenlijke kwestie, want hij geldt in verband met ieder verdrag en elk verbond dat volken met elkaar sluiten. Hij laat het punt, n.l. de soevereiniteit, volkomen in de mist.) Maar dat is dan wel formeel opgevat. (Al weer zo'n heerlijke alles-en-niets-zeggende term: formeel! Weet u het nu?) Want de vraag komt op of men inderdaad afstand doet van de soevereiniteit wanneer het dingen betreft waarover men ook zonder federalisatie niets meer te zeggen heeft. (Als dit zo is, als hiermee alles is gezegd, waarom spreekt men dan over en streeft men naar een federalisatie?)

Enz., enz., enz.

Nog erger is evenwel wat men in dit boekje als een Schriftuurlijke fundering van het federalisatiestreven durft aanvoeren.

Er wordt n.l. in vraag 110 gevraagd: Is het (streven naar federalisatie) ook principieel verantwoord? Antwoord: Ja, zeker, juist van een Christen wordt